

Nekoliko neobjavljenih dokumenata o djelovanju Petra Nakića

Ladislav Šaban

(Nastavak)

U slobodnijem prijevodu pismo bi glasilo:
Dana (datum fali) 1742.

Mi, gvardijan i oci prečasnog samostana u Makarskoj, želeći za našu crkvu (dobiti) orgulje od velečasnog gospodina don Petra Nakića graditelja orgulja i budući da ne posjedujemo dosta novca za takvo djelo prema njegovoj (novčanoj) vrijednosti, don Petar hoće za svotu od 300 dukata primiti mise po njegovoj slobodnoj namjeni dokle bude živio. Stoga mi, gvardijan i časni oci jednostavno se dobrovoljno obvezujemo da ćemo svakodnevno služiti misu po namjeni don Petra doživotno, započevši onim danom kad orgulje budu dovršene. Gospodin don Petar izraditi će na vlastiti trošak orgulje koje će imati 10 registara, to jest sedam u ripienu, voce umanu, flautu i cornettu. Veličina bit će im usklađena prema crkvenom prostoru. Da ne bi bilo na štetu misâ i da ne bi bila povrijeđena naša volja, preostaje da zamolimo velečasne oce provincijala i definitore da naredi i obavežu velečasne oce gvardijane (koji će kasnije slijediti, op. L. Š.) da potpuno i do kraja uzmu obvezu i točnost vršenja spomenutih svakodnevnih misa dok živi gospodin don Petar Nakić, pod prijetnjom privacije aktivne i pasivne velečasnih otaca gvardijana.

Dispozicija već davno nestalih Nakićevih orgulja u franj. samostanu u Makarskoj dugo vremena nije bila poznata, jer je don Frane Bulić u svom tiskanom prilogu o orguljama u Dalmaciji nije naveo. Otkako su orgulje 1917. bile rastavljene i maknute s kora crkve (i kasnije nestale), nitko u samostanu nije pribilježio njihovu dispoziciju i tako bar sačuvao osnovni podatak o instrumentu. Međutim, kad sam pregledavao prije par godina Bulićeve sačuvane spise iz razdoblja dok je bio konzervator za Dalmaciju (danas se čuvaju u arhivu Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu), pronašao sam ipak zapis te dispozicije, iako nije bila potpuna. Takvu sam je, ponešto dopunjenu, objavio u svom drugom radu. Prema dispoziciji sačuvanoj u Bulića, bilo je 12 registara s time da prvi i posljednji nisu bili upisani. Deset upisanih registara u potpunosti odgovaraju navodu sada objavljenog spisa. No prvi registar, Principal 8', obično je bio podijeljen (spezzati) pa je imao dvije povlačnice (zato se računa kao dva »registra«), dok je onaj dvanaesti sigurno bio registar Contrabassi, iako ih spis ne spominje. Ti Contrabassi u takvu sastavu sigurno su postojali, podrazumijevaju se sami po sebi, pa ih valjda nisu posebno ni spominjali.

Zahvaljujući spisu što ga je pronašao o. Soldo sada smo mogli provjeriti u Bulića sačuvanu zabilješku i utvrditi da je bila točna.

Izvorni ugovor o gradnji Nakićevih orgulja u sv. Frane u Šibeniku

Premda sam kroz više godina stalno propitkivao za ovaj važan dokument, jedni su mi tvrdili da svakako postoji i da su ga čak imali u rukama, drugi su tvrdili da ga nema i da nije ni postojao, dokument se ipak konačno pronašao, iako malo okasno, kad je moj drugi rad bio već tiskan pa se tekst više nije mogao uvrstiti.

Mislim da ne treba posebno isticati prvorazrednu organološku važnost ovoga dokumenta, posebno zato što baš ove orgulje postoje izvrsno očuvane i vrlo stručno nedavno restaurirane po zagrebačkoj tvrtki Heferer-Faulend.¹⁰ Zato ću objaviti i ovaj dragocjeni dokument u izvorniku i slobodnijem prijevodu kako bi jednom za uvijek bio svakome dostupnan tko se zanima za probleme orguljarstva.¹¹

Venezia 8. Agosto 1760.

Il Sig. Don Pietro Nachini ed il Sig. Francesco Dacii abitanti in Venezia s'obbligano pro parte sua di far un Organo tutto di nuovo a spese sue proprie nella Chiesa de p.t.P.P. Minori Conventuali di S. Francesco in Sebenico, di qualità e quantità come siegue:

Primo: L'Organo sarà di quantità di registri, cioè Principal soprani, Principal bassi, Ottava, Quintadecima, Decima nona, Vigesima seconda, Vigesima sesta, Vigesima nona, Trigesima terza, Trigesima sesta, nelli Bassi, Voce umana, Flauto in Duodecima, Flauto in Ottava, Cornetta, Tromboncini soprani, Tromboncini bassi, Cotrabassi no. 20 (brojka dodana), tamburo, tiratutti, o sia ecco (?), che saranno in tutti no. 19.

Secondo: Medemo Organo sarà in facciata di piedi otto senza compreso il peduzzo di misura armonica, quale facciata sarà tutta di stagno sopraffino senza minima lega di piombo; il restante delle Canne interne saranno di lega piombo e stagno vinti per cento; li contrabassi saranno No. 20 (najprije pisalo 12) apperti il primo principiava di piedi armonici No. 16.

¹⁰ Plod ove restauracije je iscrpan organološki prikaz Ivana Faulenda-Heferera »Nakićeve orgulje iz 1762. u samostanskoj crkvi sv. Frane u Šibeniku. Tehničko-akustička analiza. Restauracija.« — ARTI MUSICES IV, Zagreb 1973.

¹¹ Upravi samostana zahvaljujem za pronalaženje ugovora i »Upute za registriranje«, omogućivši time njihovo objavljivanje. Na fotokopijama ovih dokumenata zahvaljujem susretljivoj usluzi Božidara Grge, nastavnika glazbe u Šibeniku.

Terzo: il sumiero sarà tutto di noghera todesca, il suo fornimento sarà tutto di ottone, et il medemo sumiero doverà essere prestato in tuttele sue parti con le vide; il sumiero di contrabassi doverà essere di larise todesco parche vienne appoggiato al muro, ed è acciò si consodi (?), e sia durevole; medemo sara precetato colle vide, ed il suo fornimento sarà di ottone.

Quarto: Le cadenazzature saranno No. 3 tutte di ferro per consistente, ed il suo fornimento sarà tutto di ottone; la registratura sarà tutta de ferro con li pomoli di qualche legno duro.

Quinto: La tastadura sarà di quaranta cinque tasti, li cui telari (?) el il fondo sarà di antedetta noghera todesca, e le copertele saranno di bosso di Costantinopoli, e li negri saranno di Ebano, con qualche vage rimesse; La pedaliera sarà tutta di noghera suda, ed li suo fornimento tanto di tastadura, quando di pedaliera doverà essere tutto di ottone con le viti.

Sesto: Li manteci saranno No. 2 impelati dentro e fuori, che si chiametanno mantici dopii, e nelle giuntate, dove sono soggetti a logorarsi doveranno essere impelati con quattro e cinque mani di pele. I medemi mantici doveranno essere dipinti di dentro con essere fodrati per di dentro da pertutto a sostentar l'aria a prò del medemo organo.

Settimo: Il Crivello deve essere fatto di legno fodrato d'ogni parte per maggior sua durata; li condoti devono esser fatti tutti di legno cordevole di Germania dipinti dentro e fuori per maggior sua durevolezza, in somma il medemo Organo doverà esser fatto di più perfetti materiali, che si possono trovare nella Serenissima Dominante Veneta, e lavorato con tutta la diligenza e sapere di antedetti Artefici.

All'incontro s'obbliga il M.R.P. Maestro Zambeli come Procurator deputato a nome del Convento di esborsare alli antedetti Artefici Ducati in L. 64 l'uno No. 600 in due volte, cioè Ducati 300 posto che sarà l'Organo a suo sitto, e li altri 300 l'anno dietro. Perla qual seconda rata si fa piegio il Sig. Andrea Targhetta; più saranno obbligati di far la Cassa, e Cantoria, giusto le misure delli medemi Artefici; più saranno obbligati di dar alloggio e cibarie per otto giorni incirca nel situar il medemo organo; più saranno obbligati di dare assistenza di Marangoni per chiuder il Cassone e far le armature necessarie pel sudo organo; per ultimo saranno obbligati perli trasporti da Venezia sino alla Città antedetta.

Io Fra Francesco Maria Zambelli affermo come sopra Andrea Targhetta affermo

Io Francesco Dacii affermo con proprio pugno
.... (mjesto ostalo prazno, bez potpisa)

U prijevodu:

Venecija, 8. kolovoza 1760.

Gospodin don Petar Nakić i g. Francesco Dacii, stanovnici Venecije, obvezuju se od svoje strane da će načiniti posve na svoj trošak nove orgulje u crkvi Male braće franjevac konventualaca u Sibeniku, kakvoće i veličine kako slijedi:

Prvo: što se tiče količine registara orgulje će imati Principal soprane, Principal basove, Ottavu, XV, XIX, XXII, XXVI, XXIX, XXXIII, XXXVI, basove, Voce umanu, Flautu u XII, Flautu u VIII, Cornettu, Tromboncine soprane, Tromboncine basove, Contrabassa 20, tamburo, tiratutti i »ecco« (? jeka?), svega dakle 19 registara.

Drugo: orgulje će u prospektu biti od 8 stopa, najveći zvučeci dio svirale bez podnožja (noge, L. S.). Svirale prospekta bit će iz najfinijeg kositra bez ikakve primjese olova; ostale svirale u nutrini orgulja bit će iz legure kositra i olova dvadeset od sto. (U orguljama) bit će 20 (najprije pisalo 12, op. L. S.) otvorenih svirala Contrabassa, najdublja će započeti sa 16 stopa.

Treće: zračnice će čitave biti od njemačke orahovine, a uređaji svi od mjedi. Ista zračnica bit će u svim svojim dijelovima snabdjevena vijcima. Zračnice Contrabassa moraju biti od njemačke ariševine i trajne jer će biti prislonjene uza zid; biti će opremljene vijcima i uređajima koji će svi biti od mjedi.

Četvrto: traktura (cadenazzature) bit će u tri dijela i željezna, a uređaji bit će od mjedi. Povlačnice bit će od željeza s jabučicama od nekog tvrdog drveta.

Peto: klavijatura imat će 45 tipki. Njen okvir i dno biti će iz već spomenute njemačke orahovine. Oplata (tipaka) biti će od carigradske šimširovine, a crne tipke iz ebanovine, ponešto urešene. Pedalna klavijatura biti će čitava iz orahovine, a uređaji kako manualne tako i pedalne klavijature bit će posve iz mjedi, zajedno sa zaticima.

Šesto: Bit će dva mijeha, koji će biti iznutra i izvana podstavljeni — takozvani dvostruki mjehovi (chiametanno mantici dopii). Na sastavcima (nelle giuntate), gdje su izloženi trošenju, bit će podstavljeni sa 4 do 5 slojeva kože. Isti mjehovi morat će se iznutra premazati i posvuda iznutra biti podstavljeni tako da drže zrak na korist orgulja.

Sedmo: postolje (crivello, raster) za smještaj svirala mora biti od drveta, podloženo sa svake strane kako bi što duže trajalo. Kanali moraju biti izrađeni iz određenog drveta iz Njemačke (di legno cordevole di Germania), zbog veće trajnosti premazani iznutra i izvana. Ukratko, orgulje moraju biti načinjene od najbolje građe koja se može naći u prejasnoj mletačkoj državi i izrađene s najvećim marom i znanjem rečenih umjetnika.

Naprotiv, velečasni o. maestro Zambelli obavezuje se kao imenovani zastupnik u ime samostana da će rečenim umjetnicima isplatiti 600 dukata — računajući 64 lira jedan dukat — u dva obroka tj. 300 dukata kad orgulje budu postavljene na svoje mjesto, a drugih 300 dukata za godinu dana. Za ovaj drugi obrok jamči g. Andrija Targhetta. Osim toga biti će obvezani dati izraditi kućište i pjevalište prema mjerama koje će dati isti umjetnici. Još će biti obvezani dati smještaj i hranu za vrijeme postavljanja orgulja i to u trajanju od oko 8 dana. Zatim će obavezno osigurati tesarske pomoćnike kad se bude postavljalo kućište, kao i za pravljenje skela potrebnih za orgulje.

Kao zadnje, pobrinut će se za prijevoz od Venecije do rečenog grada.

Ja fra F. M. Zambelli potvrđujem kako gore Andrija Targhetta, potvrđujem

Ja, Francesco Dacii, potvrđujem vlastitom rukom

..... (četvrto mjesto potpisa ostalo prazno)

Prema glavi ovog ugovora sada se točno vidi da je bio sklopljen pred javnim bilježnikom u Veneciji, a ne u Sibeniku, kako je držao Bulić. Prema tome nađeni ugovor potvrđuje ispravnost moje tvrdnje koju sam bio izveo prema podacima sadržanim u sačuvanim računskim knjigama samostana.

Svratio bih pažnju čitaoca na to da u tom dokumentu orgulje zajedno ugovaraju Nakić i njegov učenik i poslovođa Francesco Dacci (Dazzi). I na još nešto: da je ugovor potpisao samo Dacci, dok je mjesto potpisa za Nakića ostalo prazno. S time se ujedno podudara i podatak iz računskih knjiga, da je orgulje u sv. Frani u Šibeniku postavljao sam Dacci i da Nakić više nije bio prisutan, što se ranijih godina nikada ne bi dešavalo. Mi znamo i što je tome razlog: godine 1759/60 Nakić je bolovao od neke teške i gotovo smrtne bolesti, a bolovao je dugo i teško. Nakić sam o toj svojoj bolesti piše u jednom od sačuvanih pisama znamenitom talijanskom glazbeniku Padre Martiniju. Tu je Nakić napisao da je bolest bila tako opaka i teška, njegova nemoć već tako velika da je bio siguran da će umrijeti. O toj se je bolesti moralo nešto i pročitati, čak i to da je Nakić već umro, a ta je vijest doprla i do Nakićeva znamenitog učenika Slovenca Franca Ksavera Križmana u Ljubljani (1761), koji je o Nakićevoj navodnoj smrti ostavio bio i podatak u jednom svom vlastoručnom spisu.¹² Doduše, Nakić je bolest prebolio, ali sile su ga stale ostavljati. On se stao postepeno povlačiti iz posla prepuštajući sve više i poslove i radionicu svom učeniku Dacciju, kojega je vrlo volio, njegovo zanatsko umijeće naročito cijenio i dao mu u svojoj radionici ortaštvo. Budući da su orgulje sv. Frane dovršene 1762., kad je Nakić opet zdrav, možemo uzeti da idu u red zadnjih djela kod čije je izradnje lično sudjelovao.

»Premazi« kod kanala o kojima se govori u ugovoru, kod zračnica i drvenarije jest onaj crvenkasti premaz za zaštitu od crvotočina, a o nečem sličnom mora se raditi i kod premaza u mjehovima. Sve ostale točke ugovora zaista su i ispunjene, kako dokazuju same orgulje. Jedino se ne podudara broj registara, u ugovoru 19, a na orguljama 20 (računamo po manubrijima registara). No, tu nije ugovor posve precizan, naime iako spominje Principale 8' i Tromboncine kao soprane i basove (ovi su uvijek »divisi«, »spezzati«), podijeljeni registar je i Flauto VIII, što ugovor ne spominje, a ne spominju se izričito niti registri pedala »Ottava di Contrabassi« i »Tromba«, već samo sumarno kao »bassi« uz češće imenovanu Contrabasse.

Što pak nismo do sada znali jest to da je kućište izrađeno u Šibeniku, a ne u Veneciji u Nakićevoj radionici, što je važno zbog orgulja u šibenskoj crkvi sv. Križa, čije je kućište i po izradbi, a sve do nedavna i po boji potpuno nalikovalo orguljama u sv. Frani. Znači da je i njihovo kućište rađeno u Šibeniku.

Uputa za registriranje orgulja sv. Frane

Premda se i u Zaostrogu sačuvala originalna tabela s uputama za registriranje skladba (objavio sam je u svom zadnjem radu), pronašla se naknadno i izvorna Nakićeva uputa za registriranje orgulja u Sv. Frani u Šibeniku. Kako su ove orgulje najvećeg tipa, imadu najviše registara, to je i ta uputa dragocjeni putokaz današnjim umjetnicima na koji način valja registrirati skladbe ako se želi na orguljama postići zaista stilsku izvedbu. Ove orgulje najdragocjenije su djelo cjelokupne naše glazbene kulturne baštine na obali i svakako zaslužuju da ne budu samo mrtav izložak, već i instrument

za živu umjetničku eksploataciju: koncerte stare glazbe, snimke za radio i TV-emisije, također i za gramofonske ploče. Današnji umjetnici, navikli samo na svirku na našim suvremenim orguljama, ne mogu lako zadovoljiti starom umjetničkom djelu i pokazati sve njegove umjetničke kvalitete. Za takve instrumente danas se vani u svijetu specijaliziraju mnogi daroviti umjetnici, potaknuti posebnom ljubavi za staru glazbu i stare izvorne orgulje. Zato uputa za registriranje koja potječe iz radionice samoga majstora najmeritorniji je putokaz k svim osobitostima ukusa i zvukovnog senzibiliteta vremena, korisniji od bilo kakvih knjiga. Želio bih da se ovdje objavljenom »Uputom« okoriste i naši umjetnici.

Uputa je imala naslov »MODO (di registrar l'organo)«, čiji je veći dio propao. Uputa je pisana rukom, kaligrafski, na već vrlo trošnom papiru s mjestimičnim oštećenjima. Otuda i mjestimična nečitljivost.

MODO (DI REGISTRAR L'ORGANO)

1. Ripieno semplice:
Principali, Ottava, Quinta decima, Decima nona, Vigesima seconda, Vigesima sesta, Vigesima nona, Trigesima terza, Trigesima sesta, Contra bassi.
2. Ripieno Misto:
Principali, Ottava, Quinta decima, Decima nona, Vigesima seconda, Vigesima sesta, Vigesima nona, Trigesima terza, Trigesima sesta, Voce Umana, Flauto in duodecima, Flauto in Ottava, Cornetta e Contra Bassi
(uz Flauto in Ottava zvjezdica)
3. Sonata in ripieno all'uso di Orchestra:
Principali, Ottava, Quinta decima, Decima nona, Vigesima seconda, Vigesima sesta, Vigesima nona, Trigesima terza, Trigesima sesta, Voce Umana, Flauto in Ottava, Flauto in duodecima, Cornetta, Tromboncini soprani, Tromboncini bassi, Contra bassi.
(uz Flauto in Ottava zvjezdica)
4. Sonata patetica:
Principali, Voce Umana, Contra bassi.
5. Sonata cantabile:
Principali, Voce Umana, Flauto in Ottava, Contra bassi.
6. Sonata cantabile:
Principali, Voce Umana, Flauto in duodecima, Contra bassi.
7. Sonata andante:
Principali, Flauto in Ottava, Contra bassi.
8. Sonata allegra:
Principali, Flauto in duodecima, Contra bassi.
9. Sonata spiritosa:
Principali, Flauto in Ottava, Flauto in duodecima, Cornetta, Contra bassi.
10. Sonata allegra:
Principali, Flauto in Ottava, Cornetta, Contra bassi.
11. Sonata andante:
Principali, Flauto in duodecima, Cornette, Contra bassi.
12. Sonata spiritosa:
Principali, Flauto in 8va.8va (!), Flauto in duodecima, Quinta decima, Cornetta, Contra bassi.
13. Sonata in risposta Flauta, Aboé a:
Principale soprani, Flauto in duodecima, Tromboncini.

¹² J. Mantuani, Francišek Ksaver Križman, izdelovalec orgelj. Sv. Cecilija 1926—1928. Separatni otisak Zagreb 1928, str. 6 i 7.

14. Sonata da Aboé o Fagotto:
Principali, Trombocini soprani, Trombocini bassi.
15. Sonata Cantabile:
Principali, Voce Umana, Tromboncini soprani, Tromboncini bassi.
16. Sonata Andante:
Principali, Flauto in Ottava, Tromboncini soprani, Tromboncini bassi.
17. Sonata Diarperggio:
Ottava, Flauto in Ottava, Tromboncini soprani, Tromboncini bassi.
18. Sonata Diarperggio:
Flauto in Ottava, Tromboncini soprani, Tromboncini bassi.
19. Sonata D'arpa:
Ottava, Tromboncini soprani, Tromboncini bassi.
20. Sonata da traversie à duetto:
Ottava, Flauto in Ottava.
21. Sonata da flauto :
Flauto in Ottava solo.
22. Sonata di arpeggio:
Tromboncini soprani, Tromboncini bassi.
23. Sonata all'uso di Marcia Militare:
Tutti li Registri con il Tamburo.
24. Sonata da Flauto e Organo:
Principale bassi, Flauto in Ottava.
25. Sonata da Fagotto e traversie:
Principal basso, Ottava, Flauto in Ottava, Tromboncini bassi.
26. Sonata da Flauto a :
Flauto in duodecima solo.

Ova dispozicija u mnogo čemu može dobro poslužiti i za stilsko sviranje na orguljama u crkvi sv. Križa u Šibeniku, o kojima nema za sada nikakvih sigurnijih podataka. Bulić je za crkvu župe Dolac u Šibeniku zapisao da ima orgulje »iz 1809. valjda graditelja Moscatelli«, a za župsku crkvu Varoša u Šibeniku da su orgulje Nakića iz 1793. u njoj, ali i sam primjećuje da to ne može biti točno. Svakako podaci za neke od orgulja u Šibeniku nesigurni su i manjkavi. Trebat će još osvijetliti pitanje zbog čega je Nakić 1753. dolazio u Šibenik iz Brača. Jamačno da ugovori orgulje za jednu od crkava. Katedrala to nije bila, također ni crkva sv. Frane; u crkvi samostana sv. Lovre stajale su orgulje Moysèa iz 1727. Nije li možda primio narudžbu za orgulje u crkvi sv. Križa? Bulićeva nagađanja o Moscatellu nikako ne stoje, jer su orgulje nedvojbeno djelo druge pol. 18. stoljeća i produkt Nakića ili njegove radionice. Po ljepoti zvuka, izradbi i očuvanosti ni po čemu ne zaostaju za orguljama u sv. Frani, pa treba u njima gledati prvorazredno umjetničko djelo.

O Nakićevim učenicima Terziću i Kačiću

Stipan Zlatović¹³ — po ovome Bulić, a prema Buliću podatak su preuzeli i svi kasniji autori do danas, strani i domaći, pa tako i ja — spominje kao Nakićeve učenike dvojicu dalmatinskih franjevacu o. Luku Terzića (1741) i o. Ivana Kačića (1745). Međutim, o. Josip Soldo, izučavajući razne samostanske franjevačke arhive, upozorio me da se Kačić nije zvao Ivan nego također Luka. Tom prilikom dao mi je i niz arhivskih podataka do kojih je došao, pa ću ih ovdje iznijeti.

Luka Terzić, rođen oko 1712., 1726. obukao se u Zaostrogu (Spisi Arhiva Provincije, Split —

dalje APS — knj. 34, fol. 176), 1739. služi u Splitu (APS, knj. 39, fol. 70), iste godine u Vrboškoj (APS, knj. 41, fol. 14), 1743. imao je 31 godinu i premješten je bio u Makarsku (isto, fol. 33), a 1744. opet u Split (isto, fol. 28). U »Liber archivalis« zapisano je god. 1741: »P. F. Lucas Terzich exmissus a P. Provinciali Venetias ad addiscendum artem conficiendi organa«, dakle poslan je bio u Veneciju da izuči orguljarstvo, ali se ne navodi izričito da je bio poslan Nakiću.

Luka Kačić, postoji samo zapis iz »Liber archivalis« (str. 308), odnosno isti zapis u spisima APS (knj. 41, fol. 31), koji glasi: »1745. Die 26 Aprilis. P. Lucas Cadcich Venetias exmissus, ut apud D. Petrum Nachich (qui olim Fr. Paulus Nachich nuncupabatur, utpote nostram regulam Sibenici professus, fictis mediis et modis, nostro instituto rejecto Petrinus effectus est) artem construendi organa disceret«. U prijevodu: O. Luka Kačić dana 26. travnja 1745 poslan je u Veneciju da izučiti umjetnost gradnje orgulja kod don Petra Nakića, koji se nekad zvao fra Pavao Nakić otkako je u Šibeniku učinio zavjet u našem redu, koji je pomoću izmišljenih sredstava i načina napustio naš red i postao svjetovni svećenik.

Ove riječi najbolje kazuju kako je u redu bilo mnogih koji nisu nikada Nakiću oprostili, pa ni nakon mnogih godina što je napustio red i postao svjetovnim svećenikom, predbacujući mu da je to uradio na osnovi posve izmišljenih dokaza i razloga, dakle poslušivši se nečasnim sredstvima. Teško zato da si današnji čovjek može pravo predočiti koliko je Nakiću trebalo duševne snage, izdržati sve pritiske i postići za onda skoro nemoguće: isposlovati izlazak iz redovništva.

Iz podataka o oba Nakićeva učenika ne vidi se da bi bili doista postali graditelji orgulja, niti ih kao takve itko spominje. Bit će da su zaista samo toliko učili zanat da bi umjeli izvršiti kakav popravak, jer orguljara u Dalmaciji nije bilo.

Navodni Nakićev portret

U nedavno posmrtno objavljenoj knjizi talijanskog organologa Renata Lunellia¹⁴ kao slikovni prilog (sl. 15) objavljena je reprodukcija navodnog Nakićeva portreta koji se nalazi u sakristiji katedrale u Udinama. Slika prikazuje svećenika (un abate), na stolicu s desne strane vidljivi su mjerni instrumenti kutomjer, šestar, još neki neidentificirani predmet i dvije knjige. Muž lica južnjačkog tipa, četrdesetih godina, crne, kratke kovrčave kose, vrlo izrazita i karakteristična nosa, vrlo živih i prodornih očiju. Odjeven je u crni ogrtač (mozzeta) s ponešto vidljivom košuljom ispod rukava i na prsima. Na poleđini slike, na platnu zapisano je velikim čitkim slovima crvenom bojom »Lachini«. Dakle ni na koji način »Nachini«. Sam Lunelli ne ispravlja moguću zabunu u prvome slovu i zaključuje¹⁵ da iza Nakića kao čovjeka nije ostao baš nikakav materijalni trag, ni slika ni bilo kakav podatak o smrti i zadnjem počivalištu. On je naprosto iščeznuo iz našeg vidokruga u neizmjerju tame vjekova.

Je li onda bilo opravdano objavljivanje ove slike pod Nakićevim imenom, bez ikakva upozorenja i rezerve?

¹⁴ Renato Lunelli, *Studi e documenti di storia organaria veneta*. Firenze 1973.

¹⁵ Lunelli Renato, *Contributi dalmatini e sloveni alla rinascita e alla diffusione dell'arte organaria veneziana settecentesca*. — Archivio Veneto, LXXII, serie VI, vol. XXX (1942), str. 206.

¹³ Stipan Zlatović, *Franovci države Presv. Otkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*. Zagreb 1888, str. 346.